

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
Csíkszeredai Kar

**A család hatása a szakiskolás és szakközépiskolás diákok
iskolához való hozzáállására és iskolai viselkedésére**

TDK dolgozat

Szerző:

Hejja Melinda,

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszeredai Kar, Tanárképző Intézet – II.
szintű pszicho-pedagógiai képzés, 2. év. E-mail: hejja.melinda@gmail.com

Témavezetők:

Dr. Bálint Emese-Éva, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszeredai Kar,
Biomérnöki Tanszék, E-mail: balintemese@uni.sapientia.ro

Dr. Tódor Imre, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszeredai Kar, Tanárképző
Intézet, E-mail: todorimre@uni.sapientia.ro

Csíkszereda
2023. május 9.

Tartalomjegyzék

1. Kivonat.....	3
2. Bevezetés.....	4
3. Szakirodalmi áttekintés	6
3.1. Szülői nevelési stílusok és hatásuk a gyerekek viselkedésére	6
3.2. Szocializáció otthon és az iskolában	10
3.3. Család és iskola kapcsolata.....	13
3.4. Tanár-diák konfliktusok a szakiskolás tanulók körében.....	15
4. A kutatás módszertana	19
5. A kutatás eredményeinek ismertetése.....	21
5.1. A mintába bekerült tanulók szocio-demográfiai jellemzői	21
5.2. A szülők kulturális-gazdasági tőkéje	22
5.3. A gyerekek iskolához való viszonyulása	23
5.4. A szülők hatása a diákokra.....	24
5.5. A diákok konfliktusai.....	28
5.6. A diákok kapcsolata szüleikkel	29
6. Következtetések.....	32
7. Irodalomjegyzék.....	35

1. Kivonat

A rendszerváltást követően a felsőfokú intézmények magasfokú expanzióját követhetjük nyomon, valamint az európai felsőoktatási reformok – bolognai rendszer (*Kozma-Rébay, 2009; Kozma és mtsai., 2014*) – bevezetésével könnyebbé vált felvételt nyerni az egyetemekre, emiatt a diákok jelentős része a szakiskolák helyett inkább elméleti líceumban (gimnázium) folytatja középiskolai tanulmányait. Ennek következtében napjaink szakiskolái homogénekké váltak, inkább olyan diákok találhatók ezekben az iskolákban, akik az elméleti gimnáziumokból „kiszorultak”, általában hátrányos helyzetűek, magatartási problémákkal küzdenek vagy állami gondozásban vannak (*Bánfalvy, 2001*). A diákok gyakran mutatnak agresszivitást, nemtörődömséget, és nem ritka az iskolakerülés és lemorzsolódás sem, sőt a diákok az iskola elvégzése után nagy számban külföldre mennek dolgozni, amely jelentősen hozzájárul hazánkban a szakember hiányhoz (*Tódor, 2022*).

Kutatásom célja feltérképezni azokat a tényezőket, amelyek a szakiskolás diákok iskolához és tanuláshoz való negatív hozzáállásához járulnak hozzá. Arra a kérdésre szeretnék választ találni, hogy milyen összefüggés tételezhető a szülők és diákok között, a szülők iskolához való viszonyulása és a diákok iskoláról és tanulásról kialakított értékvilága között. A kutatás során nyolc szakiskola diákjait vontam be a kérdőíves vizsgálatba, így ismerve meg a háttérben meghúzódó látens és manifeszt okokat és problémákat, amelyek általánosságában véve nemtörődömséghez és lemorzsolódáshoz vezetnek.

2. Bevezetés

Kovászna és Hargita megyében számos szakközépiskola nyújt szakoktatási képzést a diákok számára, 2017-es adatok szerint a Romániában a központi régiók közül Kovászna megyében volt a legnagyobb a szakiskolában tanuló diákok aránya (*Kovászna Megye Tanácsának Sajtóirodája, 2020*), de még így is a munkaerőpiac óriási hiánnyal küzd (*Iszlai, 2018; Kovászna Megye Tanácsának Sajtóirodája, 2020*). A dolgozatomban öt Hargita és Kovászna megyei település nyolc szakközépiskolájának diákjait vizsgálok, melyek közé a Gábor Áron Szakképző Líceum (Kézdivásárhely), a Berde Áron Közgazdasági és Közigazgatási Szaklíceum (Sepsiszentgyörgy), illetve a Puskás Tivadar Szakközépiskola (Sepsiszentgyörgy), a Battyány Ignác Technikai Kollégium (Gyergyószentmiklós), a Puskás Tivadar Szakképző Líceum (Gyergyóditró), továbbá a Venczel József Szakközépiskola (Csíkszereda), a Székely Károly Szakközépiskola (Csíkszereda) és a Kós Károly Szakközépiskola (Csíkszereda) tartozik.

2021. szeptemberében kezdtem el a kézdivásárhelyi Gábor Áron Szakképző Líceumban oktatni a frissen beérkező szakács és szállodai alkalmazott szakra bejutott diákokat. Az ott eltöltött egy év alatt és a tanárkollégáim beszámolóí alapján körvonalazódott bennem, hogy az iskolába túlnyomó részt azok a diákok jelentkeznek, akiket a tananyag, sőt, néhányuk esetében a választott szakmájuk sem érdekli, csupán azért járnak iskolába, mert az kötelező. Gyakran tapasztaltam a jelzett tanintézmény tanulói körében agresszivitást, nemtörődömséget, lemorzsolódást, iskolakerülést és ezek után fogalmazódott meg bennem, illetve vált az érdeklődésem részévé, hogy vajon mi lehet ennek az oka? Mennyiben járul hozzá a szülői nevelés a tanulók viselkedésekhez? Vajon ők milyenek lehettek az iskolában? Miért nem ösztönzik a gyerekeiket a tanulásra? Milyen fokú korreláció tételezhető a tanulók családi háttere és az iskolában való viselkedés, az iskolához való hozzáállása között? Hogyan lehetne ezen változtatni, mi lehet a megoldás? Ilyen és ezekhez hasonló kérdések vezettek el ahhoz, hogy szeretném ezt a témát körbejárni, vizsgálni és feltérképezni a lehetséges okokat, kapcsolatokat, amelyek a diákok negatív iskolai viszonyulásához vezetnek.

Úgy vélem, hogy ezek a jelenségek nemcsak ebben a tanintézményben vannak jelen, hanem a szakiskolák jelentős részében, így teljes mértékben időszerű a felvetett kutatási probléma és kutatható is, hiszen megfigyelés, kérdőívek, interjúk alapján fel lehet mérni a háttérben meghúzódó látens és manifeszt okokat és jól körbe is lehet járni a témát. A kutatás konkrét célja feltérképezni azokat az okokat, amelyek a szakiskolás diákok negatív iskolai és tanulási viszonyulását idézik elő. Úgy vélem, hogy érdemes vizsgálni a témát, ugyanis

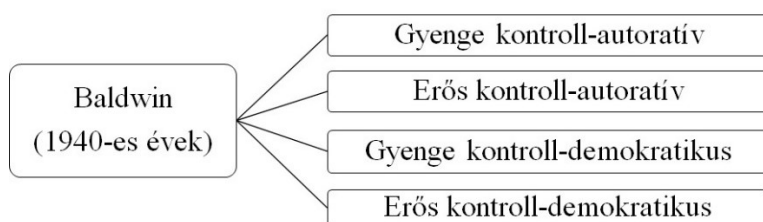
megismerve az okokat lehetőség nyílik akár megoldásokat is találni, mely során gyakorlatilag elérhetővé válna, hogy a diákok ne csak azért járjanak iskolába, mert kötelező; hanem azért, mert hasznos.

3. Szakirodalmi áttekintés

3.1. Szülői nevelési stílusok és hatásuk a gyerekek viselkedésére

A Pedagógiai Lexikon (Báthory és Falus, 1997) szerint *“a nevelési stílus a szülő nevelő által alkalmazott nevelési módszerek összessége, egy osztályozási rendszer a családi nevelés vizsgálatára, összehasonlítására”*. A fejlődéslélektani kutatókat mindig is érdekelte a szülői nevelési stílus hatása a gyerekek személyiségfejlődésére és számos kutatás bizonyította, hogy a szülő-gyermek kapcsolat a személyiségfejlődés több területére is kihat. A nevelési stílusok meghatározásakor a szakemberek figyelembe vették a szülő és a gyermek közti érzelmi kapcsolatot, a szülő által alkalmazott nevelési eljárásokat és a szülő nevelési nézeteit (Oroszné Perger, 2002).

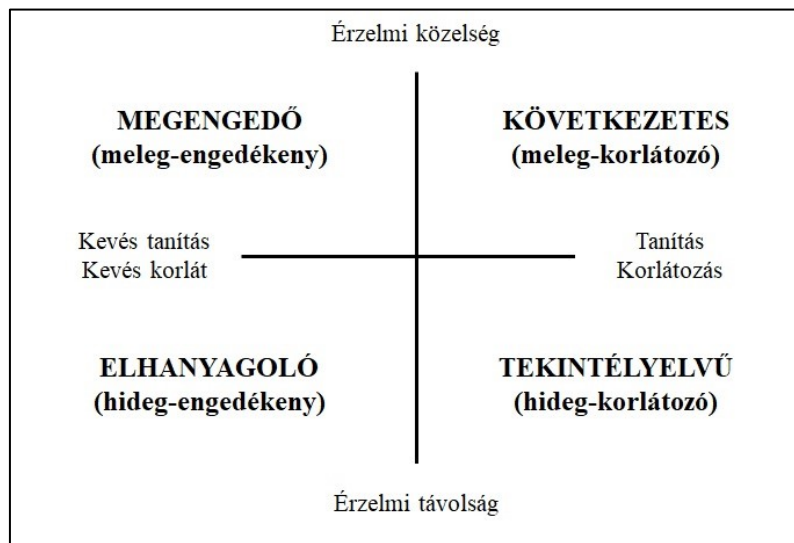
A fogalmat Baldwin vezette be a gyermekpszichológia szakirodalmába a negyvenes években végzett longitudinális vizsgálata által. Az általa használt két dimenzió a kontroll és a kapcsolat nyíltsága volt és ez alapján négyféle típus jött létre (vö. 1. ábra). Baldwin szerint az optimális kombináció a magas szintű kontroll és a magas szintű demokratizmus (Nagy, 2003).

1. ábra: Baldwin által meghatározott nevelési stílusok (Forrás: saját ábra)

Schaefer (1965) modellje az autonómia-kontroll és a szülői szeretet-gyűlölet párosaira épül, míg Becker ezt a két dimenziót az érzelmi melegség-hidegség, illetve a korlátozás-engedékenység néven emlegeti (Oroszné Perger, 2002). Az érzelmi dimenzió a szülő érzelmi viselkedésére vonatkozik, a meleg szülői viselkedés során a szülő a gyermeket elfogadja, támogatja, megérti. Becker összekapcsolja a szülői szeretetet a büntetés módjával. A meleg, támogató szülő büntetéskor a szeretetre alapoz, inkább magyarázattal formálja a gyerek viselkedését, míg a hideg, elutasító szülő büntetéskor a hatalmát hangsúlyozza, akár kiabálással, fizikai büntetéssel. A kontroll dimenzió lényege, hogy a szülő mennyire korlátozza a gyermeket, milyen szabályokat állít fel. Az engedékeny szülő szabad utat ad a gyerek viselkedésének, míg a korlátozó szülő merev szabályok közt neveli a gyermekét (Koltói, 2013).

Ranschburg Jenő (1975) négy különböző stílust különböztet meg (vö. 2. ábra).

2. ábra: Ranschburg Jenő által meghatározott nevelési stílusok (Forrás: Jónásné, 2015)

A hideg-korlátozó stílusnál a gyerek vágyai, igényei mellékesek, a fontos a szülő nyugalma, kényelme és szociális sikere. Vizsgálatok arra engednek következtetni, hogy az ilyen szülőnek nem sok szeretetben volt része élete során, ugyanakkor az is kialakíthatja ezt a stílust, hogy a szülő csalódik a gyermekében még születése előtt (pl. az anyának nehézségei voltak a terhesség alatt). A gyerekekre ez a stílus olyan formában hat, hogy szinte sosem mosolyognak, elutasítják a szemkontaktust, visszahúzódnak, engedelmesek, félénkek, ritkán sírnak, ugyanis megtanulták, hogy jobb, ha észrevétlenek maradnak, mert akkor nem lesz baj. Társaikkal ritkán játszanak, bizalmatlanok a felnőttekkel és a küzdelmet elutasítják. A szülők gyakran hangsúlyozzák, hogy mennyi mindent tesznek gyereükért, mennyire szeretik, viszont ez az ellentmondás bűntudatot ébreszt a gyerekekben, alacsony lesz az önértékelésük, negatív az énképük és ezek miatt gyakran hajlamosak az önpusztításra (pl. öngyilkossági kísérletek) (Ranschburg, 1975).

A hideg-engedékeny nevelői stílus hatására a gyerekek gyakran válnak agresszívvé és hiperaktívvá. Ebben az esetben a családi háttér zavaros, a szülők házassága feszült, nincs idejük a gyerekekkel foglalkozni, fizikailag és lelkiileg is elhanyagolják. A gyerek erre az ellenszenvre, elutasításra ellenszenvvel, agresszióval válaszol, antiszociális személyiségfejlődésen megy keresztül, ugyanis már kicsi kora óta azt tanulja meg, hogy minden érzelmi feszültségnek egyetlen levezetési módja van és ez a nyílt agresszió. Ha nem történik beavatkozás egy ilyen

helyzetbe, akkor a gyerek gyakran veszélyes bandákhoz csatlakozhat, ugyanis ott érzékeli először, hogy tartozik valahová és hogy szükség van rá (*Ranschburg, 1975*).

A meleg-korlátozó nevelői magatartás során a szülő elhalmozza gondoskodásával a gyereket, szeretetével a saját igényeit elégíti ki. Gondoskodásának középpontjában az aggodalom és a gyerek testi épségének féltése áll. A gyereknek azt kell megtanulnia, hogy biztonságot csak a szülő közelsége és védelme nyújt, a szülőről való leválás felesleges és veszélyes. Az ilyen gyerek a felnőttekkel udvarias, jól nevelt, ugyanakkor félénk és visszahúzódó, hiányzik belőle minden agresszió. A szülő elvárja, hogy a gyereke mindenből kitűnő tanuló legyen, a gyerek azonosul ezzel a szülői igénnyel, mindent szó szerint tanul meg és amikor azt érzi, hogy ezt nem képes teljesíteni akkor önértékelési zavari lesznek. Hosszú távon ennek a nevelési stílusnak a hatása, hogy a gyereknek egész életében szüksége lesz valakire, akiben megkapaszkodhat, aki irányt mutat életének (*Ranschburg, 1975*).

A meleg-engedékeny nevelési stílus a legkedvezőbb a személyiségfejlődésre. A szeretetteljes, érzelmileg meleg kapcsolat a gyerek igényeinek figyelembevételét és elfogadását jelenti, de nem azonos a túlzottan féltő nevelési móddal. Az engedékenységre viszont megkívánja bizonyos szabályok létrehozását és betartását, viszont ezek nem merevek, hanem szükségszerű és rugalmas normák, megszegésük esetén őszinte beszélgetés dönti el a következményeket. Néha előfordul, hogy engedetlen és agresszív, nehezebben kezelhető, mint egy mereven és szigorúan nevelt gyerek, viszont ez az agresszió megfelelő feltételek között egészséges bátorsággá tud átalakulni. Ez a nevelési stílus segíti a gyerek fejlődését és ezáltal képes pozitívan fordulni a világ felé (*Ranschburg, 1975*).

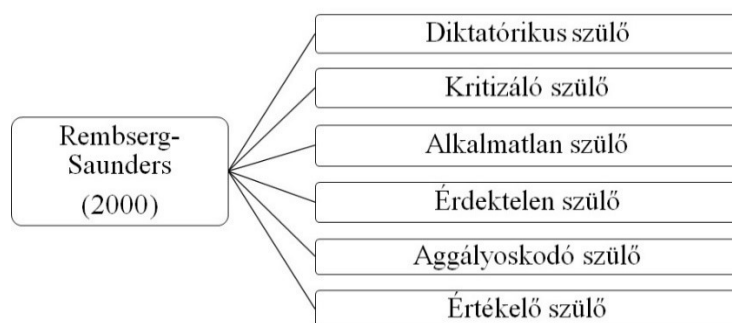
Diana Baumrind megkérdőjelezte a Becker és Schaefer következtetéseit a szülői szigor és korlátozás tekintetében és egy longitudinális vizsgálat alapján (1989, 1991) három különböző nevelési stílust különített el (*Koltói, 2013*).

A tekintélyelvű (autoriter) szülő elvárásai a gyerekekkel szemben magasak, nem képes elviselni, ha a gyerek nem megfelelően viselkedik, engedelmességet követel és elvárja a tiszteletet. A szabályokat a gyerekek kötelező betartani még akkor is, ha nem érti őket. Az ilyen szülők gyerekei nem kezdeményezők, visszahúzódóak, zárkózottak, nem kreatívak, fokozott agresszió jellemzi őket. (*Koltói, 2013; Oroszné Perger, 2002*).

Az engedékeny szülő kevésbé kontrollálja a gyerek viselkedését, sőt elfogadja a nem megfelelő viselkedést, alacsonyok az elvárásai és elkerüli a büntetést. Elfogadja a gyerek vágyait, impulzusait és fejlődése iránti érdeklődése alacsony. Az ilyen szülők gyerekeiben nem alakul ki a felelősségérzet, gyenge az önkontrolljuk, nehezen tudnak döntést hozni és indulataikat féken tartani. (*Koltói, 2013; Oroszné Perger, 2002*).

A mérvadó (autoritatív) szülő esetében a gyerekek szemben magasak az elvárások, viszont az meleg, támogató attitűddel párosul. A szülő segíti a gyereket mindenben, de ugyanakkor a normák betartására neveli. Szívesen irányítja és kontrollálja a gyerek viselkedését, de igényeit is figyelembe veszi. Az ilyen szülővel felnövekvő gyerekek barátságosak, bátrabbak, együttműködőek, jó önkontrollal rendelkeznek és erős a teljesítménymotivációjuk. (Koltói, 2013; Oroszné Perger, 2002).

Rembserg-Saunders páros a 3. ábrán feltüntetett nevelési stílusokat különbözteti meg.

3. ábra: Remsberg-Saunders által meghatározott nevelési stílusok (Forrás: saját ábra)

A diktatorikus szülő büszke arra, hogy a tekintélyelvű nevelés híve, engedelmességet várnak el és a gyerekek érzelmeit, véleményét figyelmen kívül hagyják. A gyerekekre ez úgy hat, mintha a szüleik nem szeretnék őket, szolgaként érzik magukat, így próbálnak ennek ellenállni és rosszul viselkedni. Az iskolában az ilyen szülők gyerekei feleselnek, makacsok, kihívó viselkedésűek, nem működnek együtt, gyakran vannak dühkitöréseik és verekednek. Más gyerekek csendessé, befelé fordulóvá válnak, gyakori fejfájással és kisebbségi komplexussal küzdenek (Nagy, 2003).

A kritizáló szülők mindenben csak a rosszat látják, így szinte biztos, hogy a gyermekükhöz is kritikus módon viszonyulnak. Az ilyen szülő a gyereke felé azt közvetíti, hogy ő nem elég jó, emiatt a gyerekek viselkedésében gyakran mutatkozik szégyenlősség, visszahúzódás, változékony hangulat, együttműködési hiány, hazudozás és nem avatják be a szülőt semmibe (Nagy, 2003).

A gyerekekre nevelésre alkalmatlan szülők gyakran alkohol- és drogfüggők vagy súlyos pszichés problémákkal küzdenek. Az ilyen szülők azt üzenik a gyerekeknek, hogy nem képesek megadni nekik azt amire szükségük van, így a gyerekek folyamatosan aggódnak szüleik miatt, hamar belekényszerülnek a felnőtt szerepbe. Ezek a gyerekek egyrészt féltik szüleiket, másrészt

gyűlölik őket. Viselkedésükre jellemző a tisztelet hiánya, depresszió és a gyakori dühkitörések (Nagy, 2003).

Az érdektelen szülő kevés időt tölt gyerekével, így azt üzeni számára, hogy nem elég fontos, nem szereti őt. A gyerekek ilyenkor mentségeket keresnek szüleik számára, hogy miért nem érnek rá, hogy időt töltsenek velük. Gyakran tapasztalható ezeknél a gyerekeknél hazugság, nyugtalanság, depresszió, visszahúzódás, nyafogás és alacsony önbecsülés (Nagy, 2003).

Az aggályoskodó szülő folyamatosan azt üzeni gyerekének, hogy nem képes egyedül megcsinálni semmit, így ezek a gyerekek visszahúzódóak, szégyenlősök, gyakran vannak dühkitöréseik, gyakran szenvednek alvászavarokkal, nehezebben kommunikálnak személyes problémáikról és titkolóznak (Nagy, 2003).

Az értékelő szülő azt sugározza gyerekének, hogy szereti őt, ezáltal a gyerekek érzelmileg kiegyensúlyozottabbak, aktívak, talpraesettek, megbízhatóak, nyitottak, van véleményük, segítőkészek és kreatívak (Nagy, 2003).

Fontos megjegyezni, hogy a nevelés során nem lehet kiválasztani egy stílust és az alapján nevelni a gyereket, ugyanis a szülő és gyermek közt kialakuló kapcsolat és annak következményei határozzák meg, hogy a szülő éppen melyik nevelési formát alkalmazza.

3.2. Szocializáció otthon és az iskolában

A szocializáció az a folyamat, amely során az egyének elsajátítják azokat a készségeket, ismereteket, képességeket, amelyek révén a társadalom hasznos tagjává tudnak válni (Bagdy, 1977; Roth és Vincze, 2010; Erdősi, 2020; Kollár és Szabó, 2017). A szocializációnak két alapvető módja van: az elsődleges és a másodlagos szocializáció. Az elsődleges szocializációs színtér a család, a szocializációs folyamat a családi-rokonsági kapcsolatok révén megy végbe, illetve azoknak a személyeknek a közreműködésével, akikhez a gyerek kötődik. A másodlagos szocializáció résztvevői attól függenek, hogy a személy kikkel kerül kapcsolatba, vagyis a személy választásán múlik, nem magától értetődő. Az elsődleges szocializáció helyszíneibe az egyén beleszületik, a személyek adottak, míg a másodlagos szocializáció színtereit megválaszthatja (pl. eldöntheti milyen pályát választ). A fejlődés szempontjából a másodlagos szocializáció legfontosabb közvetítője az iskola. A gyerek itt megtapasztalja, hogy képességei, tulajdonságai milyen lehetőségeket biztosítanak számára. A környezetéből kapott visszajelzések alapján fejlődik és kialakul az önmagáról alkotott képe. (Kollár és Szabó, 2017).

A család legfontosabb szerepe, hogy közvetítse a gyerekeknek azokat a normákat és értékeket, amelyek révén sikeresen be tud illeszkedni a társadalomba. A családban a legfontosabb személy az anya, gondoskodása révén alakul ki a gyerekekben a bizalom az őt körülvevő világ iránt, ugyanakkor egy minta is az érzelmek tanulásához és a szeretetkapcsolatok kialakításához. A családi környezetben tanulja meg a viselkedési módokat, itt ébred öntudatra, megtanulja, hogy viselkedését külső elvárásokhoz kell igazítani és kialakul az önkontroll is. A család biztosítja azokat a feltételeket, amelyek szükségesek a fejlődéshez, kialakul a családi identitás, ebben a kis közösségben van lehetősége a kintről hozott sérelmek meggyógyítására. A családnak továbbá alapvető szocializációs funkciója a kommunikáció megtanítása, illetve a kultúra, szokások, viselkedési normák átadása (*Erdősi, 2020*).

Az iskola a formális nevelés legfontosabb színtere, a gyermek itt kerül kapcsolatba kortársaival és egyes esetekben helyettesíti a hiányzó családi kapcsolatokat, egyfajta szocializációs biztonságot nyújt. Egy fiatal gyermek lelkivilágára, személyiségére jelentős hatással van az osztályközösség és az ott kialakuló kapcsolatok, illetve a pedagógus személye. Az iskola lényegében tudatos eszközökkel tárja fel a gyermek képességeit, viszont a családban tanultak nagyban befolyásolják a gyerek tanuláshoz való viszonyát és érdeklődését. A pedagógusok sokszor nehézségekbe ütköznek, ugyanis nem könnyű megbirkózni a családból hozott eltérő normákkal, viszont az iskolai szocializáció akkor tud hatékony lenni, ha rá tud épülni az elsődlegesre (*Kollár és Szabó, 2017*). Vagyis a gyerek lényegében az elsődleges és másodlagos szocializációs szintér törésvonalában helyezkedik el. Abban az esetben, ha az otthon tanult normák, értékek jelentősen eltérnek attól, amit az iskola elvár, akkor ez a törésvonal nagyon éles tud lenni (*Bacskai, 2020*). Mivel a gyerekek számára az elsődleges szocializáció az alap, így sokszor traumát okoz számukra, ha az iskola megkérdőjelezi az elsődleges szocializációt vagy leértékeli a család világát. Ilyen esetben a gyerekekben egy ellenállás jön létre az iskolával szemben, emiatt fontos, hogy a másodlagos szocializáció figyelembe vegye a gyerekek etno- és szociokulturális sajátosságait és elfogadja azokat (*Kollár és Szabó, 2017*).

Pusztai és Engler (2020) kutatása a szülők gyermeknevelési szokásait, illetve a pedagógusok és szülők kapcsolatát vizsgálta az általános iskola negyedik évfolyamának diákjai körében és körvonalazódott, hogy minél alacsonyabb a szülők iskolázottsága, annál kevesebb minőségi időt töltenek gyerekekkel. A magasabb iskolázottságú szülők körében sokkal gyakoribb a kommunikáció a gyerek iskolai élményeiről, lelki témákról, gyakrabban vesznek részt közös programokban és közös étkezésben. Ez nagyon jelentős felismerés, ugyanis a gyerekeknek szükségük van a szülőkkel töltött minőségi időre, jobban tudnak profitálni belőle,

mint a közös tanulásból és ez mintegy meghatározza, hogy milyen felnőtt és majd szülő lesz belőlük. A magatartási problémákkal küzdő diákok esetében a háttérben családszerkezeti problémák, érdekletlen szülői magatartás, elhanyagolás, megengedő nevelés, az iskolától eltérő családi minták és a szülők közti konfliktus áll. Ezen diákok több, mint fele nem teljes családban nő fel, alacsony szüleik iskolai végzettsége és sokan munkanélküliek. Vagyis ez is igazolja, hogy a szülők nevelési stílusa, magatartása, iskolázottsága milyen mélyen befolyásolja a diákok szocializációját. A diplomás szülők nevelési elvei megegyeznek a pedagógusokéval, jobban értik az iskola törekvéseit, míg ezzel szemben a szakmunkás és alacsony státusú szülők több különbséget vélnek felismerni a család és az iskola nevelési elvei között.

Végül a szocializációs diszfunkciókra világítanak rá. A legfrissebb adatok alapján Romániában a felnőtt lakosság 2,8%-a alkoholista (*WHO, 2016*), amely miatt gyakran adódnak alkohol-fogyasztásból származó problémák a családokban és ez sok gyerek szocializációját és személyiségfejlődését negatívan befolyásolja. Az ilyen családban felnövekvő gyerekek gyakran érzik elhanyagolva magukat, ingerszegény környezetben nőnek fel és ez akár visszamaradottságot, antiszociális viselkedést, vagy a személyiség torzulását idézheti elő. Ha a gyerekek nincs egy állandó, biztonságot nyújtó kapcsolata a szülővel, akitől tanulhat, megismerheti a környező világot akkor elhúzódik tőle, szorongani kezd és elveszti a fejlődéshez szükséges motivációját. A megfelelő szeretet hiányában nehezebben tudnak kapcsolatokat kialakítani, a bátorító légkör és a büntetések váratlansága miatt alacsony önértékelés alakul ki, a gyerek nem tudja ellátni megfelelően feladatait, emiatt tovább csökken az önértékelése és gyakran deviáns csoportokhoz csatlakozik kompenzálás céljából. A gyerekek az elhanyagolás hatására introvertáltakká, visszahúzódnak és passzívvá válnak, közösségben gyakran küzdenek beilleszkedési problémákkal, míg az extrovertált személyiségűek mindent elkövetnek, hogy magukra vonják a figyelmet, akár agresszív cselekedetek által is, mert a büntetés, szidás révén érzik, hogy legalább foglalkoznak velük (*Fináncz, 2003*).

A hátrányos helyzetű családokban a szülők nem képesek biztosítani a gyerek megfelelő fejlődéséhez szükséges körülményeket, így a felnövekvő gyerekek gyakran nem tudnak megfelelően beilleszkedni az iskolába és problémákkal küszködnek (*Földes, 2005*).

A gyerekek személyiségfejlődését továbbá negatívan befolyásolja, ha a szülők nem az életkoruknak megfelelően bánnak velük, vagy nem veszik figyelembe véleményük, vagy túl nagy feladatokat bízunk rájuk (pl. testvérekről való gondoskodás). Az iskola gyakran tovább rontja a helyzetet azáltal, hogy a gyermek rendellenes viselkedésére megtorlással válaszol, sőt,

ha a szülő nem tartja fontosnak a gyerek iskoláztatását, akkor a gyerek nem lesz motivált és nem fog tanulni (*Fináncz, 2003*).

3.3. Család és iskola kapcsolata

A család és iskola kapcsolata jelentős változásokon ment keresztül a rendszerváltozás óta, ugyanis előtte az iskola elvárta, hogy a család igazodjon az érték- és normarendszerhez, viszont a rendszerváltás után már nyíltabbak lettek az ellentétek. A középosztálybeli családok esetében nem jelentős a különbség az iskola és a család elvárásai között, viszont a hátrányos helyzetű, illetve a magas státusú szülők esetében erős eltérések lehetnek. Ahhoz, hogy ezt lehessen csökkenteni kiemelkedően fontos a gyakori kommunikáció, amelyet főként a pedagógusok kezdeményeznek, leginkább akkor, ha probléma van a gyerekekkel és gyakran ez a beszélgetés az eltérő elvárások miatt nem zökkenőmentes (*Bacsikai, 2020*).

Az iskolával való kapcsolattartás nem statikus, alsó tagozatokon még megfelelően működik, viszont középfokú oktatásban a szülők már kevésbé tartják a kapcsolatot az iskolával, egyfajta bizalmatlanság alakul ki, sőt kutatások során a legnagyobb feszültséget a szülő és az iskola között a szabad iskolaválasztás terén tapasztalták. A szülők jelentős részének nem adatik meg, hogy iskolát válasszon gyereke számára bizonyos társadalmi és gazdasági okok miatt (pl. nincs más iskola a közelben, nem engedhetik meg a drágább iskolát), így lényegében elfordul az iskolától, holott a kapcsolatok eredményességének, sikerének nagyon fontos eszköze a kommunikáció lenne (*Márton, 2019*). Státus szempontjából kiemelkednek a középosztálybeli diplomás szülők, akik könnyebben megtalálják a közös hangot a pedagógusokkal, köszönhetően az azonos társadalmi csoporthoz való tartozásnak. A szülők és pedagógusok kapcsolatát továbbá befolyásolja a tanár habitusa, életkora, tapasztalata, de a szülők személyisége és neme is (*Bacsikai, 2020*).

A hagyományos kapcsolattartási lehetőségek közé tartozik a szülői értekezlet, a fogadóóra, a családlátogatás, a szülőknek küldött üzentek, a nyílt órák és nyílt napok látogatásának lehetősége. A leggyakrabban alkalmazott kapcsolattartási forma a szülői értekezlet, amely tájékoztató és informáló jellegű, főként a tanulók tanulmányi előmenetelével, magatartásával kapcsolatos, viszont lehetnek speciális szülőértekezletek is, amelyek tanulmányi kirándulások programját hivatottak megbeszélni, vagy a továbbtanulási lehetőségeket, de akár az iskola által szervezett szakkörökről, klubokról és szabadidős tevékenységekről is információt nyújthatnak. A második leggyakrabban alkalmazott és a leghasznosabbnak ítélt kapcsolattartási forma a fogadóóra, amely kétszemélyes konzultáció, ahol a szülő információt kaphat gyereke

tanulmányi előmeneteléről, teljesítményéről, magatartásáról. A pedagógus és a szülő közösen keresheti a megoldást az esetleges családi vagy tanulási problémák megoldására. Egy hagyományos, de manapság kevésbé használt módszer a családlátogatás, amely az egyik legjobb módszer a tanuló és a család megismerésére, viszont nagyfokú empátiát és tapintatot igényel. Ez a fajta kapcsolattartás sok információt szolgáltat a gyerek tanulási környezetéről, a nevelési szokásokról, a családon belüli szerepekről és a család szociális helyzetéről. Napjainkban egy modern kapcsolattartási forma az üzenetek küldése, telefonhívások lebonyolítása, illetve további kapcsolattartási forma a közös szabadidős tevékenységek, amely során a szülők, pedagógusok és tanulók együtt vesznek részt egy tevékenységben (*Erdősi, 2020*).

A szülői részvétel az 1980-as évektől kezdve kapott kiemelkedő figyelmet. Számos kutatás vizsgálta a szülők iskolai életbe történő bevonásának hatását a gyermekek iskolai előmenetelére vonatkozóan és a kutatások alapján megállapítható, hogy a szülők iskolával és tanulással szembeni támogató magatartása pozitívan hat a gyermekek tanulmányi teljesítményére. Nagyon sok lehetőség létezik a szülő-iskola közti együttműködés javítására, ezek közé tartoznak az egész család számára felajánlott különböző hétfői programok, kirándulások, szülő-gyermek számára szervezett kurzusok, pedagógusok által vezetett beszélgetések, szülői csoportok létrehozása, a szülők részvétele az iskolai műhely, könyvtár munkájában, különböző előadásokon, olvasói esteken való részvétel. Lényegében a szülőkre partnerként kell tekinteni, be kell vonni az iskola életébe, a különböző döntéshozatali folyamatokba, bátorítani kell őket, hogy támogassák gyerekük tanulmányi előmenetelét és támogatni kell a szülői egyesületek, szervezetek létrehozását (*Márton, 2019*). Számos országban a felsorolt programokat rendszeresen alkalmazzák, viszont hazánkban még nem annyira jellemző.

Kutatások alapján amikor a szülők, tanárok és diákok úgy tekintenek egymásra, mint partnerek az oktatásban, akkor kialakul egy gondoskodó közösség a diákok körül és ez pozitív hatással van rájuk, ugyanis a gyakori interakciók hatására a diákok nagyobb valószínűséggel kapnak azonos üzeneteket különböző emberektől az iskola fontosságáról, az egymás segítségéről, a kemény munka gyümölcsöző hatásáról és ezáltal ők is tudnak azonosulni ezekkel az értékekkel. Sőt ezek a partnerkapcsolatok vezetik, motiválják és energizálják a diákokat saját sikereik elérése érdekében (*Epstein, 2010*).

Epstein (2010) hat fő bevonási pontot különböztetett meg a szülők tekintetében. Az első típus a nevelés, amely során segíteni kell a családokat, hogy olyan környezetet tudjanak kialakítani otthon, amely segíti a gyerekeket, mint tanulók. A második csoport a kommunikáció, biztosítani kell a családokat, hogy minden információhoz eljussanak, akár

rendszeres emlékeztetők, telefonhívások, jegyzetek által. A harmadik az önkéntesség, amely során akár szülői központok létrehozásra is felmerülhet önkéntes munka végzéshez, találkozókhoz. Negyedik típus az otthoni tanulás, vagyis információkat szolgáltatni a szülőknek, hogy hogyan segítsék hatékonyan a diákok otthoni tanulását, vagy akár bevonni őket az éves tervek megvitatásába. Az ötödik a szülők bevonása az iskolai döntések hozatalába akár szülői szervezetek létrehozásával és a hatodik a közösséggel való együttműködés, amely erősíti az iskolai programokat és bevonja az iskolát a közösség életébe. Ezeknek a folyamatoknak hatásuk van úgy a gyerekekre, mint a szülőkre, egyesek a képességeiket fejlesztik, mások a viselkedésüket.

Fontos megjegyezni, hogy a szülői részvétel nem független az évfolyamtól és a szülők státusától. Kisiskoláskorban nagyra becsülik hatását, viszont középiskolás korra lecsökken a jelentősége, ugyanis a társadalmi státusz és az iskola jellemzői nagyobb befolyással bírnak. A kedvezőtlen társadalmi háttérű, nem vallásos, alacsony státusú szülők azok, akik a legkevésbé vonódnak be az iskola életébe szemben a tehetősebb szülőkkel. Valószínűsíthető továbbá az is, hogy a gyermek eredményessége is befolyásolja a szülői részvételt, ugyanis egy jó tanuló gyermek szülei szívesebben vesznek részt az iskola életében és kommunikálnak a pedagógusokkal, mint a nehezen kezelhető diákok szülei (*Bacsikai, 2020*).

3.4. Tanár-diák konfliktusok a szakiskolás tanulók körében

Romániában a középfokú oktatás három részre tagolódik a liceumi, a tehetségápolói (vokacionális) és a szakiskolai oktatásra. A szakoktatás 3 évet foglal magába, amely szakvizsgával zárul, igény szerint tovább lehet még tanulni két évet és érettségizni. A szakoktatás során összesen 24 hét gyakorlaton vesznek részt a diákok, első évben öt hetet, második évben kilenc hetet és harmadik évben tíz hetet, amelyhez még hozzáadódnak a heti rendszerességgel megtartott gyakorlati órák (*Înv. prof, 2020*).

A bolognai rendszer (*Kozma-Rébay, 2009; Kozma és mtsai., 2014*) bevezetésével könnyebbé vált felvételt nyerni az egyetemekre, emiatt a diákok jelentős része a szakiskolák helyett inkább elméleti liceumban (gimnázium) folytatja középiskolai tanulmányait. Ennek következtében egyre inkább csökken a szakiskolába jelentkező diákok aránya, holott a piaci igényeket vizsgálva egyértelművé válik, hogy jelentős igény van a szakemberek iránt. Az állam ezt a hiányt azáltal próbálja megszüntetni, hogy a szakiskolába járó diákoknak havi ösztöndíjat ad, ún. szakpénzt, amely motivációként szolgál sok diák számára, hogy szakiskolába járjon.

Egy magyarországi tanulmány szerint a szakiskolába járó diákok összetétele már az 1990-es években is eléggé homogén volt, inkább azok a diákok jelentkeztek ilyen iskolákba, akik más középiskolákból kiszorultak, hátrányos helyzetűek, magatartási problémákkal küzdenek vagy állami gondozásban voltak. Egy újabb vizsgálat adatai arra következtettek, hogy 2000-ben a szakiskolában tanuló diákok 18%-a bukott már meg élete során és úgy kerültek szakiskolába, hogy oda tanácsolták őket (*Bánfalvy, 2001*).

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet 2015-ben egy széleskörű vizsgálatot végzett 11 magyarországi szakiskolában, tanulmányozva a diákok családi hátterével kapcsolatos tapasztalatokat, az oktatók munkájának körülményeit, az iskolai közeg jellemzőit, a fontosabb pedagógiai problémákat és a diákok jövőképét. Az interjúk során szinte mindegyik alany megemlítette, hogy a szakiskolás diákok többsége szegény környezetből származik, nélkülöznek, egyes esetekben a diákok otthon éheznek, télen hidegben vannak és nem rendelkeznek megfelelő higiéniai feltételekkel. A középrétegbe tartozó diákok esetében gyakran volt jellemző a konfliktusos családi háttér, az alacsony iskolai végzettségű szülő, illetve a gyereket egyedül nevelő szülő. A szülők anyagi nehézségeinek következménye, hogy sok diák nem tud részt venni az iskolai programokon (pl. osztálykirándulásokon), amely negatívan befolyásolja a diákok tanulmányi és szociális előmenetelét. További probléma a közlekedési nehézségek, a kisebb régiókban kevés járat van és ez társulva a nehéz anyagi helyzettel jelentős korlátokat jelent az iskola elvégzésében.

Az állami iskolák gyakran küzdenek pénzügyi problémákkal, amelynek oka a túlzottan centralizált finanszírozási rendszer, a lassú és bonyolult ügymenet, ami miatt gyakran a napi működéshez szükséges fogyóeszközök pótlása is problémás. Van, hogy a tanárok saját pénzből vesznek eszközöket, azért, hogy az órákat megfelelően tudják szemléltetni. Sok esetben a nagyobb fejlesztések, beruházások terveinek kidolgozása adminisztratív problémákba ütközik, így inkább lemondanak ezekről az iskolák. Egyes esetekben az iskolaépületek nagyon rossz állapotban vannak, tornateremmel sem rendelkeznek. Az iskolai tanműhelyek felszereltsége változó, egyes helyeken nagyon korszerű műhelyek és tankonyhák vannak, míg máshol szinte semmi sincsen.

A szakiskolás diákokról általánosságban elmondható, hogy nem érdekli őket a tanulás, nem érzékelik, hogy ha tanulnak, akkor az segíti a későbbi életüket, hiányzik belőlük a motiváció. Ehhez a gondolkozásmódhoz sokszor a családi háttér is hozzájárul és a pedagógusok rengeteg munkával próbálják felhívni a diákok figyelmét a tanulás fontosságára változó eredményességgel. A diákok további jellemzője a dohányzás, az energiatital- és a drogfogyasztás, főként az olcsó dizájner drogok. Az iskolakerülés is jelentős, melynek fő okai

a diákok kudarcélménye és motivátlansága, viszont az elmaradottabb térségekben a diákok kénytelenek dolgozni iskola helyett, hogy segítsék szüleiket. A közismereti tantárgyakkal kapcsolatban az iskolákban főképp a szakmunka során használatos legalapvetőbb számítási és írási-olvasási ismereteket sajátítják el a diákok, a szaktantárgyak dominálnak (*Makó és mtsai., 2016*).

A tanárok és diákok közt gyakran alakulnak ki konfliktusok, amelynek okai a tanárok és diákok különböző nézetei, a diákok személyisége, rossz magatartása, de akár a tanár személyisége is hozzájárulhat a konfliktusok kialakulásához (*Győrfiné Körtvélyesi, 2015*). Györgyi és Imre (2012) kutatása a tanárok és diákok közti konfliktusokat vizsgálja és a kutatásból körvonalazódik, hogy a leggyakoribb konfliktust az óra megzavarása okozza, ezt követi a tanárral való tiszteletlenség, de elenyésző számban megjelenik a tanárok kigúnyolása és a tettegesség is. Az óra megzavarása és a tanárokkal való tiszteletlen beszéd a szakiskolás diákok körében jellemzőbb, mint a líceumi osztályokban, míg a közepes és jó háttérű iskolákban ez a jelenség alacsonyabb. A tanár kigúnyolása a líceumi osztályokban egy tizedre vehető, míg a szakiskolákban ez a duplája. A tanár megütése ritkán, de jelen van, úgy a legjobb háttérű iskolákban, mint a legrosszabban. A kutatás továbbá arra enged következtetni, hogy nem csak a hátrányos helyzetű családokból származó gyerekeknél jelennek meg viselkedési, beilleszkedési problémák, hanem a magasan iskolázott szülők gyerekeinél is és a kortárshatás jelentős.

A diákok iskolai háttérét megvizsgálva azt tapasztalták, hogy a konfliktusokba kerülő tanulók általában a gyengébb tanulmányi átlaggal rendelkező tanulók közül kerülnek ki. Ezek a diákok mind a négyféle vétségben részt vesznek, de leginkább a tanár kigúnyolásában. A tanulmányi eredmény mellett azoknál a diákoknál is előfordul ez a jelenség, akiknél hiányzik a kölcsönös tanár-diák tisztelet, illetve nem érzik jól magukat az iskolában. Az óra megzavarásában érintett tanulók tisztelik a tanárjaikat, a viselkedés nem a tanárnak szól, hanem az adott helyzetnek, viszont a többi vétségnél már nincs meg a tisztelet. Ennek az oka nem egyértelmű, előfordulhat, hogy a kölcsönös tisztelet hiánya vezet a szabályszegéshez, de az is lehet, hogy a szabályszegő magatartás miatt nem tud kialakulni a kölcsönös tisztelet (*Györgyi és Imre, 2012*).

A konfliktusok megoldására számos módszer létezik, általában öt fő módszert különítenek el: a versengő, az önérvényesítő, az elkerülő, a kompromisszumkereső és a problémamegoldó módszerek. Gyakorlatban a tanárok nem jártasak a konfliktuskezelési módszerekben és többségük tekintélyelvű módszert alkalmaz, amely a tanár-diák viszony elhidegülését

eredményezi. A megoldás olyan módszerek alkalmazása lenne, amelyek során a tanárok és a tanulók valódi partnerek, mindkét fél felszólalhat és együttműködve próbálják megoldani a problémát (*Győrfiné Körtvélyesi, 2015*).

A középiskolás diákokra általánosságban jellemző, hogy serdülőkorban vannak, keresik önmagukat. Erikson pszichoszociális fejlődésmélete felidézve, ez az identitás kontra szerepzavar időszaka. Az a korszak, amikor a serdülők meg kell küzdjenek a nemi éréssel, a felnőtté válás bizonytalanságaival, kipróbálnak bizonyos szerepeket, folyamatosan olyan kérdések gyötörnek, mint a "Ki vagyok én?", „Mi a célom az életben?”, „Milyen vagyok én?”. Ebben a szakaszban a serdülők felkészülnek arra, hogy beilleszkedjenek a társadalomba és sajátjuknak érezzék azt, viszont a különböző szerepek és a velük való azonosság zavara miatt gyakran szenvednek, ürességet, elszigeteltséget, aggodalmat és határozatlanságot érezhetnek. Gyakori a szembenállás, lázadás az iskolával szemben, amely sokszor a tanárokkal való összeütközéshez vezet. Ha szülő segíti a gyereket ebben az időszakban, akkor ki tud alakulni egy identitás érzés, viszont, ha a szülő ráerőlteti a gyerekre a saját elképzeléseit, akkor kiválthat egy ellenszegülést, lázadást és nem tud kialakulni az identitása. Ezt nevezik identitás konfúciónak, a gyerek próbálna önmaga lenni, de a család, a társadalom mást vár el tőle, így nem képes hivatást vagy ehhez vezető képzést találni magának. Az ilyen személyek általában hősökkel vagy antihősökkel azonosulnak. Ha az identitás sikeresen kialakult, akkor ezzel együtt jár a hűség is, vagyis a saját identitásukhoz, csoportukhoz, szimbolikus értékekhez való ragaszkodás (*Nagy, 2010*).

4. A kutatás módszertana

A kutatás célcsoportját a Hargita és Kovászna megyében fellelhető szakközépiskolák közül nyolc képezi, amelyeknek ismertetését az 1. számú mellékletben ismertetem. A két megyéből valószínűségi, azon belül is az egyszerű mintavételi technikát alkalmaztam, melynek során minden egyénnek egyforma esélye volt a jelzett populációból bekerülnie a mintába. A mintavétel első lépése az iskolák kiválasztása volt, majd azon belül az osztályok és tanulók beválasztása. A mintavétellel kapcsolatos minimális elvárás, miszerint a tanulók összetétele reprezentálja a szakiskolás és szakközépiskolás diákok populációját teljesült. A célpopuláció számát megközelítőleg 1200 diák, amelyből a mintába 251 diák került be, vagyis körülbelül 21%.

A kutatás módszere a kikérdezés, amelynek eszköze a kérdőíves adatfelvétel. A lekérdezésre 2023. március hónapjában került sor online alapú kérdőív formájában. A 34 nyitott és zárt kérdéseket egyaránt tartalmazó kérdőív kérdései (vö. 2. melléklet) hét főcsoportba sorolhatók. Első csoportba a szocio-demográfiai kérdések tartoznak, ahol a diákok nemére, lakhelyére, életkorára, családszerkezetére, iskolájukra és iskola típusukra kérdeztem rá, amelyek magyarázó változóként szolgálnak a kvantitatív elemzés során. Második kérdésblokkhoz a diákok családjának társadalmi státusát vizsgáló kérdések tartoznak (iskolai végzettségük, foglalkozásuk). A harmadik csoport a diákok iskolához való viszonyáról gyűjt információkat (miért iratkoztak be az adott iskolába, hogyan érzik ott magukat). A negyedik kérdéscsoport a szülők iskolához való viszonyulását hivatott feltérképezni (hogyan vélekednek az iskoláról, milyen tanulók voltak stb.). Az ötödik csoport a diákok konfliktusaira kérdez rá; hatodik csoport a diákok és a szülők viszonyára; míg a hetedik csoport a diákok iskola utáni terveire vonatkozik.

A fentebb ismertetett szakirodalom olvasata, valamint a saját egyéves iskolai tereptapasztalatom alapján a következő három hipotézist fogalmaztam meg:

1. *A szülők iskolához való hozzáállása befolyásolja a diákok viszonyulását az iskolához.* A gyermekek az érzelmeiket, viselkedésüket a szüleiktől tanulják, őket követik és sok esetben olyanná válnak, mint ők (Füredi, 2007). Feltételezésem szerint, ha otthon azt tapasztalják, hogy a szülők negatívan állnak az iskolához, azt hangsúlyozzák, hogy rossz a rendszer, főlegesen járnak iskolába, mert csak haszontalan dolgokat tanulnak, akkor a diákokban ez azt az érzést keltheti, hogy tényleg semmi értelme iskolába járni és sokkal hasznosabb dolgokkal is foglalkozhatna. Ez kialakíthat egy ellenszenvet a diákokban, ami miatt érdektelenné válhat, nem tanul, nem érdekli a tananyag, szemtelen a tanárokkal szemben, mert úgy véli, hogy a szüleinek van igaza és az iskola haszontalan.

2. *A szülők iskolai kudarcai alakítják ki a diákokban a tanulás szükségtelenségének érzését.* Ez a hipotézis kötődik az elsőhöz, de kicsit jobban elmerülve a témában, pontosabban, hogy a szülőknek miért is van, ha van, negatív képük az iskoláról. Ismert tény, hogy ha diákkorukban a szülők nem tudtak kitűnni a tanulmányaikkal, nem kaptak elég dicséretet, épp, hogy sikerült elvégezzék az iskolát, akkor ez kiválthat bennük egy ellenszenvet az iskola iránt és felnőtt korban csak a kudarcaikra, valamint a motiváció hiányára emlékeznek (Ráczné Török és Virág, 2019). Esetleg, ha a szülő később nevet szerzett magának, amelynek nincs köze iskolai tanulmányaihoz, akkor ez azt sugallhatja a gyerekeknek, hogy bárki képes iskola nélkül is kialakítani a megfelelő életet és fölösleges az iskola. Vagy ennek az ellenkezője, ha a szülő nem tudott iskola után megfelelően elhelyezkedni, akkor hibáztathatja az iskolát is, hogy nem azt tanították, amit kellett volna, nem képezték ki, jobb lett volna nem járni és akkor ezt adja át a gyerekének, hogy „*fiam hiába jársz iskolába, úgysem lesz belőled semmi*”. Feltételezésem szerint a szülők ezeket a negatív érzéseket és berögzüléseket átadják gyerekeiknek, akik ezáltal elveszíthetik hitüket az iskola fontosságában.
3. *A diákok származása befolyásolja hajlamukat az agresszivitásra, illetve a konfliktusok kialakítására.* Az iskolai agresszióval több kutatás is foglalkozik (Paksi, 2010; Györgyi és Imre, 2012) és feltételezésem szerint azok a diákok, akik gyerekkorukban nevelkednek sokkal hajlamosabbak rá, mint a teljes családban élő társaik. Ezt a felvetést arra alapozom, hogy az ilyen gyerekek számos traumatizáló hatást átéltek, negatív az énképük, érzelmileg labilisak, továbbá a normák, szabályok elsajátítása nem vált belsővé, mert nem volt egy megfelelő identifikációs modelljük (Perger, 2013). Véleményem szerint mindezek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy fokozottabb mértékben megnyilvánuljon életükben a frusztráció és az agresszió.

5. A kutatás eredményeinek ismertetése

5.1. A mintába bekerült tanulók szocio-demográfiai jellemzői

A mintába – ahogyan azt a módszertani fejezetben már ismertettem – 8 iskola diákjai közül összesen 251 tanuló került be, közülük 57%-a lány, míg 43%-a fiú. A szakiskolás diákok esetében a lányok aránya 64,8%, a fiúké 35,2%, míg a szakközépiskolában tanulók közül a lányok 52,8%-ban és a fiúk 47,2%-ban vannak jelen. A tanulók lakóhely tekintetében túlnyomórészt (70,5%-a) faluról származnak és döntő többségük (74,9%) teljes családban él (vér szerinti szüleivel nevelkednek). Mozaikcsaládban a diákok 7,6%-a nevelkedik, míg 14%-át egyik szülő neveli. Nevelőszülőkkel élő diákok közül 5-en, míg nevelőotthonban lakók közül 4-en kerültek be a mintába. Testvérek szempontjából túlnyomórészt egy testvérrel rendelkeznek (47,8%-a), a két testvér 19,5% esetében van jelen, viszont az egyke tanulók száma is jelentős, melynek aránya 20,7%-ra tehető.

1. táblázat: A mintába bekerült tanulók iskolák szerinti eloszlása (N=251; %)

Iskola	Település	Részvételi arány (%)
Gábor Áron Szakképző Líceum	Kézdivásárhely	32
Kós Károly Szakközépiskola	Csíkszereda	18
Berde Áron Közgazdasági és Közigazgatási Szaklíceum	Sepsiszentgyörgy	13
Puskás Tivadar Szakközépiskola	Sepsiszentgyörgy	12
Batthyány Ignác Technikai Kollégium	Gyergyószentmiklós	8
Venczel József Szakközépiskola	Csíkszereda	8
Puskás Tivadar Szakképző Líceum	Gyergyóditró	5
Székely Károly Szakközépiskola	Csíkszereda	4
Összesen		100

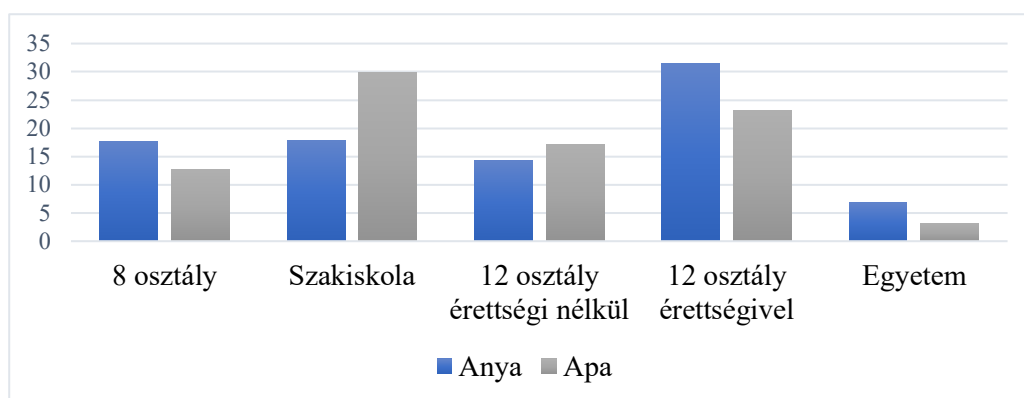
Forrás: saját szerkesztés és egyéni számítás

Tanintézmények tekintetében (vö. 1. táblázat) a mintába a legnagyobb arányban a kézdivásárhelyi Gábor Áron Szakképző Líceum diákjai kerültek be (32%), őket a csíkszeredai Kós Károly Szakközépiskola tanulói követik 18%-kal, majd a sepsiszentgyörgyi Berde Áron Közgazdasági és Közigazgatási Szaklíceum 13%-kal, illetve a Puskás Tivadar Szakközépiskola 12%-kal. A többi iskolából bekerülők aránya 10% alatti. Évfolyam szerinti eloszlásban a 9. osztályos diákok 37,8%-a, a 10. osztályosok 22,7%-a, a 11-dik osztályosok 32,3%-a és a 12-dik osztályos tanulók 5,6%-a vett részt a felmérésben. A szakközépiskolások aránya 64,9%,

míg a szakiskolásoké 35,1%, vagyis a kitöltő diákok több mint fele szeretne érettségizni a szakma tanulás mellett.

5.2. A szülők kulturális-gazdasági tőkéje

A diákok bevallása alapján a szülők iskolai végzettségét a 4. ábra tartalmazza. Az adatok alapján az anyák esetében a 12. osztály elvégzése érettségivel a legjellemzőbb, míg az apáknál a szakiskola és ez mintegy meghatározza a gyerekek iskolaválasztását, ugyanis kutatások igazolják, hogy főként az anyák iskolázottsága van jelentős hatással a gyerekek iskolaválasztására (Tódor, 2019; 2020; 2022). Jelen esetben is igazolódik ez a tendencia, ugyanis azon anyák gyerekei, akik 12. osztály végeztek érettségivel 77,2%-uk tanul szakközépiskolában és közülük 34,2% szeretne továbbtanulni. Az egyetemi végzettség nem jelentős a vizsgált gyerekek szülei körében, mindkét nem esetében 10% alatti, viszont az anyák esetében nagyobb, mint az apáknál és ez más kutatásokban is megfigyelhető (Pusztai és Engler, 2020). Az egyetemet végzett anyák gyerekeinek 88,2%-a tanul szakközépiskolában és 58,8%-uk szeretne továbbtanulni.

4. ábra: A szülők megoszlása iskolai tanulmányaik alapján (N=251; %)

Az apák esetében ez a tendencia már nem áll fenn, ugyanis a szakiskolát végzett apák esetében a gyerekek csupán 29,3%-a van szakiskolai osztályban, viszont az egyetemet végzett apák gyerekeinek 87,5%-a szakközépiskolába jár és közülük 87,5% szeretne továbbtanulni. Ez az eredmény igazolja, hogy az egyetemet végzett szülők gyerekei motiválva vannak és felismerik a továbbtanulás fontosságát, míg azok a gyerekek, akik szülei nem végeztek felsőfokú tanulmányokat megelégszenek a hasonló iskolázottsággal.

A szülők döntő többsége foglalkoztatott, az anyák 79,1%-a, míg az apák 90,1%-a. Az anyák 20,5%-a háztartásbeli, 11,5% varrónő, 6,1% elárusító, 2,9% takarítónő, 2,9% szakács,

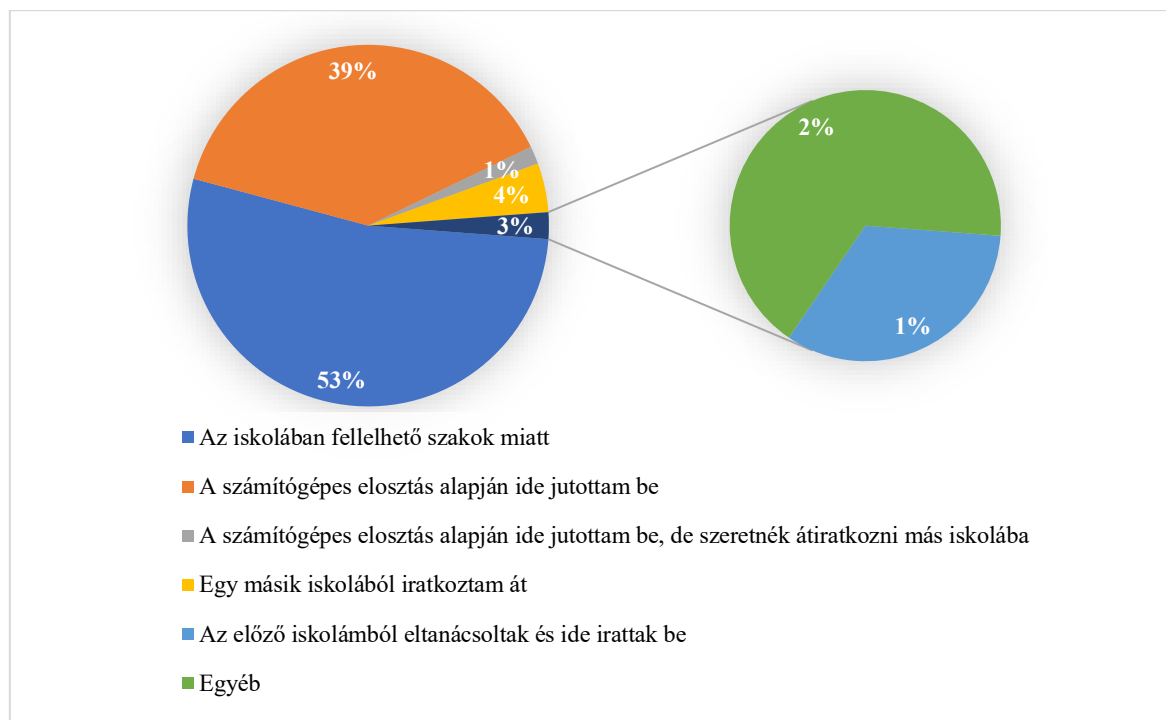
2,9% gyári munkás és a maradék 53,6% különböző munkakörökben dolgozik, mint pedagógus, cégvezető, irodai dolgozó, könyvelő, de vannak köztük nyugdíjasok és gyereknevelésen levők is. Az apák közül a legtöbben az építőiparban dolgoznak 16,0%, ezt követi a gazdálkodás, mezőgazdaság és állattenyésztés 12,3%, illetve a sofőrök száma is jelentős, 11,5%. Ami még jelentősebb arányban jelen van az a külföldön való munkavállalás (2,9%), faipar (4,5%), asztaloság (2,9%) és a villanszerelői állás (2,5%). A maradék 48,2% változatos szakmákban dolgozik, mint pedagógus, gyári munkás, autószerelő, víz-gáz szerelő, vállalkozó és 4,9% nem dolgozik. Fontos megemlíteni, hogy a magasabb státusban dolgozó szülők aránya nagyon alacsony, így lényegében a vizsgált iskolákba a munkásosztály gyerekei járnak.

5.3. A gyerekek iskolához való viszonyulása

Kíváncsi voltam, hogy a diákok miért választották az adott iskolát középiskolai tanulmányaik elvégzésére és a megkérdezett diákok több mint fele (53%) az adott iskolában fellelhető szakok miatt választotta az iskolát, vagyis tudatosan szakmát választott, viszont 38,6%-uk a számítógépes elosztás alapján jutott be, így előfordulhat, hogy nincsenek elköteleződve az adott iskola és szak irányába, további 4,4%-a egy másik iskolából iratkozott át. A mintába bekerült tanulók 1,6%-a számítógépes elosztás alapján került az adott tanintézménybe, de szeretne átiratkozni más iskolába, míg 0,8%-a eltanácsolás útján került át az aktuális iskolájába (vö. 5. ábra). Az, hogy egy diák melyik iskolát választja középiskolai tanulmányaihoz számos tényező befolyásolja, mint a származási hely, a szülők munkahelyi pozíciója, az anya iskolai végzettsége és az objektív anyagi helyzet (Tódor, 2019). Azon diákok, akik tudatosan választották az adott iskolát 78,6%-uk faluról származik és kutatások is igazolják, hogy a vidékről származó diákoknak magasabb a szakmák iránti aspirációja, mint a városi környezetből származó társaiké (Tódor, 2022), így ez lényegében az egyik magyarázata lehet a falusi diákok nagy arányának a vizsgált iskolákban. A városi diákok 52,7%-a a számítógépes elosztás alapján van az adott iskolában és 39,2%-uk választotta tudatosan.

Az iskolába járás tekintetében a tanulók 36,78%-a csupán azért jár iskolába, mert kötelező, ez mutatja, hogy a diákok nagy része nem tudatosan tanulja az adott szakmát és valószínűleg nem tesznek nagyobb erőfeszítéseket az iskolai tanulásra. 28,33%-a a diákoknak a barátai miatt jár iskolába, 16,83%-a azért, mert szeret tanulni és 10,93%-a vélekedett úgy, hogy addig sem kell az idejét otthon töltse. A maradék 7%-a fontosnak tartja a választott szakot és jó munkahelyet szeretne találni a jövőben. Viszont azoknak a diákok, akik szeretnek tanulni, van céljuk több, mint fele (58,8%) tudatosan választotta az adott iskolát, ami pozitívként fogható

fel, hiszen a tanulás hozzásegítette őket, hogy tudják mit szeretnének a jövőben. Arra a kérdésre, hogy hasznosnak tartják-e a szakot, amit tanulnak a diákok 92,8%-a vélekedett igenlő válasszal és elmondásuk alapján azért hasznos, mert fejlődhetnek, hiány van az adott szakmából és mert így jó munkát tudnak találni a jövőben.

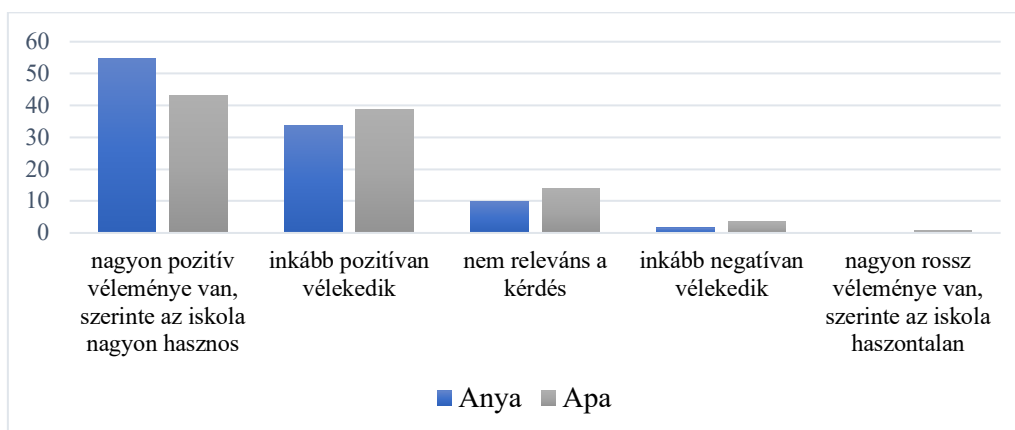

5. ábra: A diákok iskolaválasztásának okai (N=251; %)

További terveiket tekintve a diákok 37,1%-a szeretne továbbtanulni, 17,5% külföldre menne dolgozni, de nem a szakmájában, 17,1% itthon keresne munkát a szakmájában, 13,5% külföldre szeretne menni a szakmában dolgozni és 8,8% itthon keresne munkát, de nem a szakmájában. Osztályokra lebontva a IX. osztályosok 31,6%-a szeretne továbbtanulni, a X. osztályosok közül 29,8%, a XI. esetében a diákok majdnem fele, 47,9% választotta a továbbtanulási lehetőséget és a XII. osztályosok 57,1%-a. Iskolatípusra lebontva a szakiskolában tanuló diákok csupán 15,9%-a tanulna tovább, míg a szakközépiskolában tanuló diákok majdnem fele (48,5%).

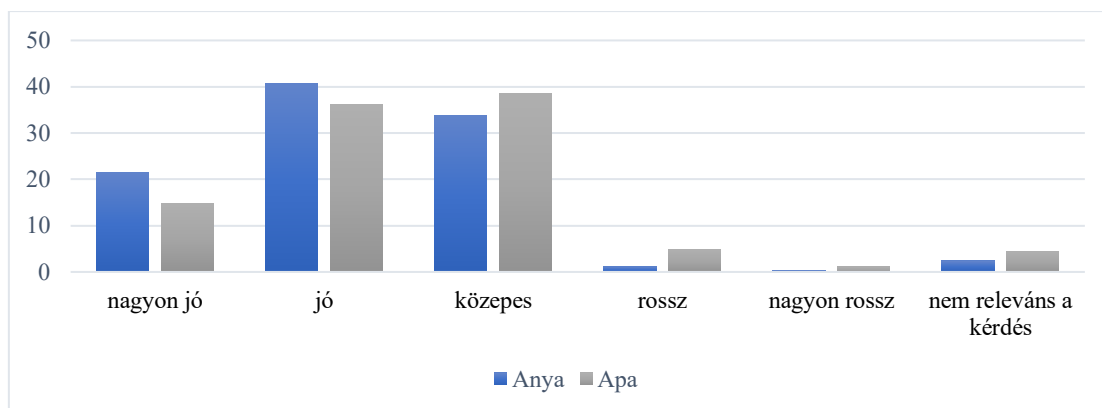
5.4. A szülők hatása a diákokra

A szülők iskoláról való vélekedése a diákok válaszai alapján nagyon pozitív, ugyanis az apák 81,6%-a vélekedik pozitívan magáról az iskoláról, mint intézményről; míg az anyák 88,5%-a (vö. 6. ábra), sőt a szülők 90,8%-a ösztönzi a diákokat az iskolába járásra.

6. ábra: A szülők véleménye az iskola intézményéről a diákok válaszai alapján (N=251; %)

A tanulók szerint a szülők többnyire jó tanulók voltak az iskolában, az anyák 21,5%-a nagyon jó kategóriába sorolható, 40,6%-a jó és 33,9%-a közepes kategória. Az apák esetében nagyon jó kategóriába csupán 14,7%-a tartozott, a jó kategóriába 36,3%-uk és a közepesbe 38,6%-uk (vö. 7. ábra). Iskolai emlékek tekintetében az anyák 47,4%-a inkább pozitív emlékeket mesél iskolai éveiről, míg 42,6%-nak pozitív és negatív emlékei is vannak. Az apák esetében is hasonló a tendencia, 43,4%-a mesél többnyire pozitív emlékeket és 46,6%-uk negatív és pozitív történeteket is mesél gyerekeinek.

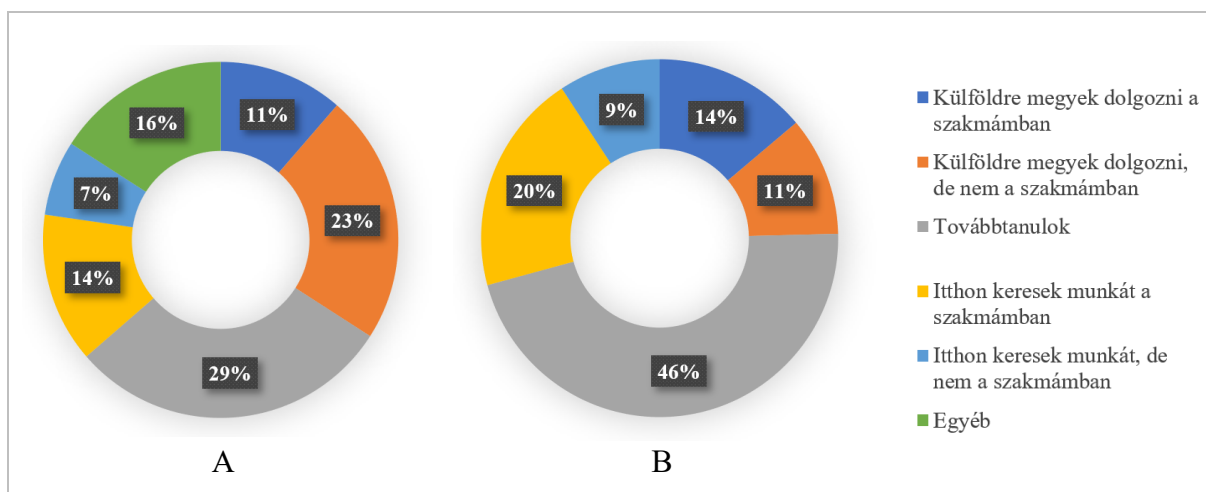
7. ábra: A szülők iskolai tanulmányaik szerinti kategorizálása (N=251; %)

Azon anyák, akik az iskolában – saját bevallásuk szerint – nagyon rossz, rossz vagy közepes tanulók voltak jelenleg sincsenek magas státusú munkakörökben, 26,7%-uk háztartásbeli, 7%-uk varrónő és a többi foglalkozás 5% alatti, köztük megtalálható az elárusító, konyhai kisegítő, gyári munkás, takarítónő és nagyon kis százalékban könyvelő, cégvezető és vállalkozó is. Azok az anyák, akik az iskolában jó vagy nagyon jó tanulók voltak most változatos munkaköröket töltenek be, viszont a háztartásbeli szerep még mindig jelentős,

17,8%. Varrónők 14,5%-ban vannak jelen és elárúsítók 6,6%-ban, viszont az előbbivel ellentétben itt már vannak olyan anyák, akik pedagógusok, orvosok, titkárnők, irodai dolgozók, asszisztensek és könyvelők.

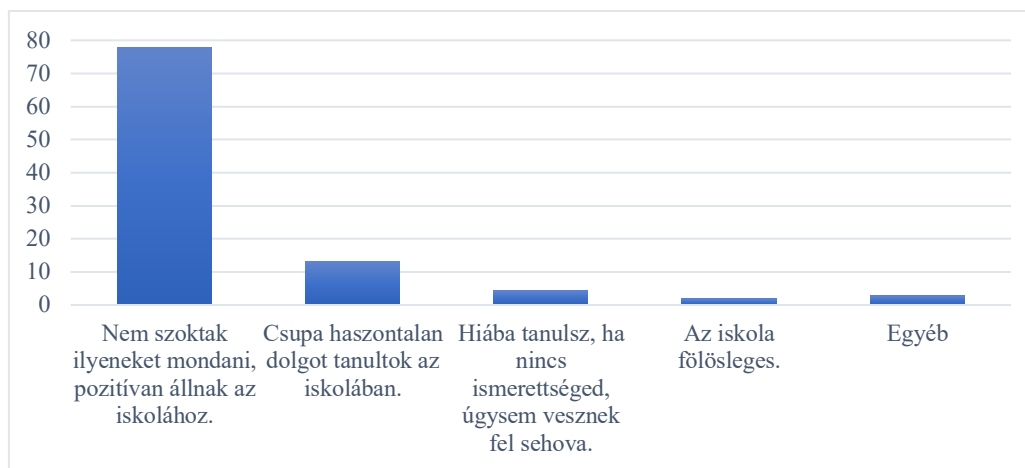
Az apák esetében ez a tendencia szintén jelentkezik, azok az apák, akik – saját bevallásuk szerint – nagyon rossz, rossz vagy közepes tanulók voltak az iskolában jelenleg inkább fizikai munkát végeznek, 15,5% gazdálkodó, 15,5% építőiparban dolgozik, 10,9% sofőr, 8,2% faiparban dolgozik és továbbá kisebb százalékban megtalálható az asztalos, villanyszerelő, karbantartó, külföldi munkás, biztonsági őr és egy esetben a pedagógus is. A jó vagy nagyon jó tanuló apák esetében nagyobb százalékban szintén megjelennek az előbb említett foglalkozások, mint az építőipar (16,9%), sofőr (12,1%), gazdálkodó (10,5%), viszont ebben az esetben kis százalékban már magasabb státusú beosztottak is vannak, mint pedagógus, cégvezető, vállalkozó, állatorvos, alpolgármester, ügynök, séf és rendőr. Ez az eredmény igazolja, hogy az iskolai tanulmányok igenis hatással vannak a későbbi munkahely választásra.

Ha összevetjük a szülők iskolai teljesítményét a gyerekeik terveivel, akkor körvonalazódik, hogy azon gyerekek közül, akik szülei az iskolában közepes, rossz vagy nagyon rossz teljesítménnyel rendelkeztek, csupán 29,5%-a szeretne tovább tanulni, a többi diák inkább munkát vállalna, míg, ha a szülők jó vagy nagyon jó tanulók voltak az iskolában akkor a gyerekeik 46,2%-a szeretne tovább tanulni (vö. 8. ábra).

8. ábra: A szülők iskolai teljesítménye és a gyerekek jövőbeli tervei közti kapcsolat
(A – közepes, rossz vagy nagyon rossz iskolai teljesítményű szülők gyerekeinek tervei (N=65; %)
B – jó vagy nagyon jó iskolai teljesítményű szülők gyerekeinek tervei (N=44; %))

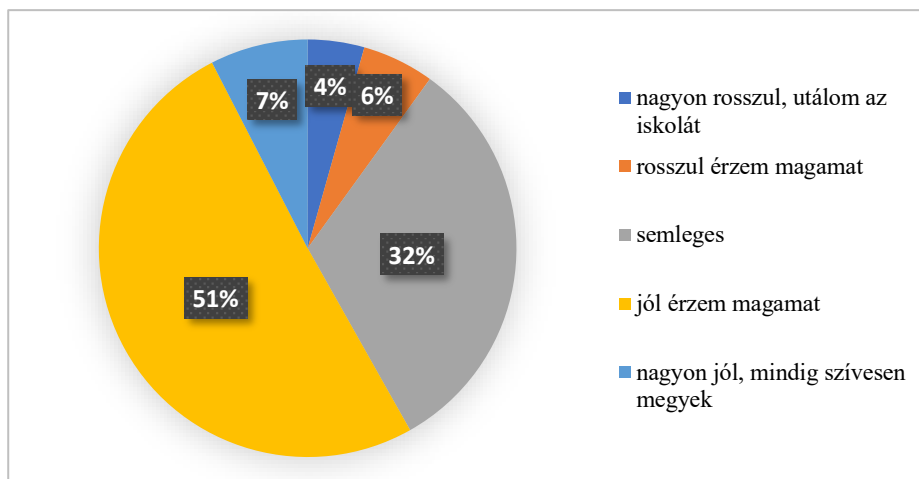
A 9. ábra azokat a kijelentéseket szemlélteti, amelyeket az iskolával kapcsolatban tesznek a szülők. Megfigyelhető, hogy a szülők 77,7%-a nem fogalmaz meg erős negatív kritikát az iskolával kapcsolatban és pozitívan állnak az iskola intézményéhez.

9. ábra: A szülők negatív kijelentéseinek gyakorisága az iskolával kapcsolatban (N=251; %)

Nem meglepő, hogy ha a szülők negatívan vélekednek az iskoláról akkor a gyerekekben is kezd kialakulni egy hasonló érzés. Azon gyerekek esetében, akiknél a szüleik a fent említett kijelentéseket fogalmazzák meg otthon az esetek 16,1%-uknál kialakul a negatív érzés az iskolával kapcsolatban, míg 33,9% *talán*-nal válaszolt, vagyis van rá esély. Pozitívum viszont, hogy ezen diákok fele nem kezd negatív érzéseket táplálni az iskola iránt, ha szüleik negatívan vélekednek róla.

A megkérdezett diákok 50,6%-a jól érzi magát az iskolában, 31,9%-a semlegesnek vélte az iskolában eltöltött időt, míg az 5,6%-a rosszul érzi magát és 4,4%-a nagyon rosszul, utálja az iskolát (vö. 10. ábra). A diákok, akik szülei negatív hangvétellel vannak az iskola irányába, 12,5%-a rosszul érzi magát az intézményben, utálja az iskolát és 7,1%-a simán rosszul érzi ott magát. Ebből érzékelhető, hogy a szülők negativitása hozzájárulhat a diákok iskolai rossz közérzetéhez.

10. ábra: A diákok iskolához fűződő érzései (N=251; %)

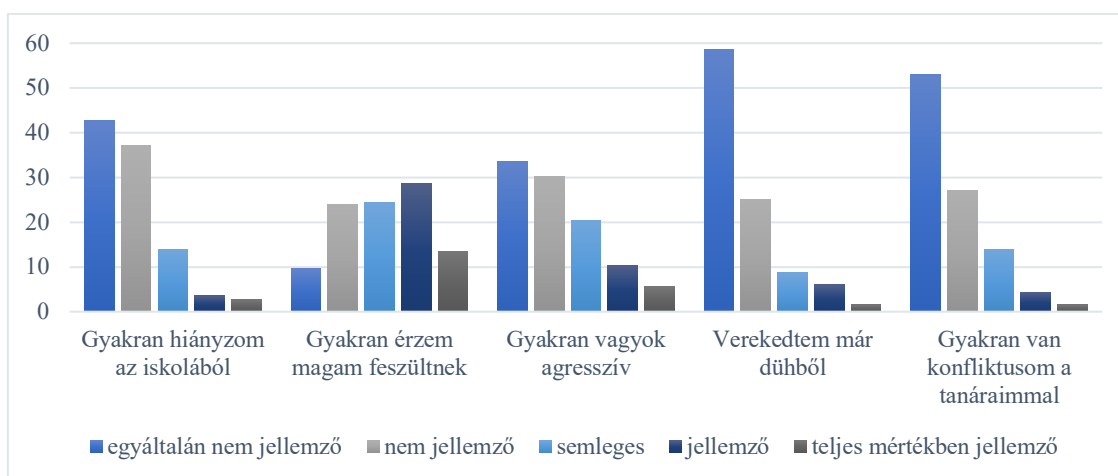
Arra a kérdésre, hogy a szülők járnak-e szülői értekezletre és iskolai eseményekre nagyon pozitív válaszok érkeztek, ugyanis a szülők 76,9%-a részt szokott venni ezeken az eseményeken, 15,5% néha és 7,6% nem. A legfontosabb indokok, amely miatt a szülők nem tudnak részt venni az a munkahely, az időhiány, más elfoglaltság és a távolság. Ez azt mutatja, hogy a szülők igyekeznek részt venni és legalább ilyen módon bekapcsolódni az iskola életébe.

A szülők szempontjából pozitívként mondható el, hogy ha a diák rossz jegyet kap az iskolában, megbüntetik, leszidják vagy esetleg behívadják a szülőket, akkor a szülő a gyereket hibáztatja és nem az iskolát. 96,4%-ban válaszolták a diákok, hogy ilyen esetben őket hibáztatják a szülők, 2,4%-ban az iskolát és 1,2%-ban a tanárokat. Ez abból a szempontból pozitívum, hogy a szülők felismerik, hogy sem az iskola, sem a tanár nem hibás, ha a gyerek rosszat tesz, vagy rossz jegyet kap, egyedül a gyerek felelőssége.

5.5. A diákok konfliktusai

A diákok negatív érzéseinek és ezek megnyilvánulásának eredményeit a 11. ábra szemlélteti. Megfigyelhető, hogy a diákok döntő többségére a megadott kijelentések nem vagy egyáltalán nem jellemzőek, ez alól kivétel a feszültség vizsgálata, amely során 28,7%-uk a jellemzőt jelölte be, amelynek hátterében nagyon sokféle probléma állhat, akár iskolai, magánéleti vagy családon belüli. Az iskolai hiányzás nem jellemző a diákokra, 6,38% vélekedett úgy, hogy jellemző vagy teljes mértékben jellemző rá ez a tevékenység. Agresszivitás tekintetében 15,9% vallotta be, hogy rá jellemző vagy teljes mértékben jellemző ez az érzés. A dühből való verekedés a diákok 7,5%-ra jellemző.

A nem a vér szerinti szülőkkel élő gyerekek (nevelőotthon, nevelőszülők) esetében az iskolából való hiányzás 11,1%, a diákok 33,3%-a esetében a feszültség, mint érzés jelen van, 22,2%-ukra az agresszivitás és a verekedés is jellemző. Azok a diákok esetében, akik vér szerinti szüleikkel laknak jóval alacsonyabb az említett érzéseknek, tevékenységeknek a jelenléte, a hiányzás csupán 4,7%-nál van jelen, az agresszivitás 14,3%-ra, a verekedés 5,1%-ra és a tanárokkal való konfliktus 5,3%-ra jellemző. A feszültség érzése itt is megjelenik, elég jelentős arányban (42,01%).

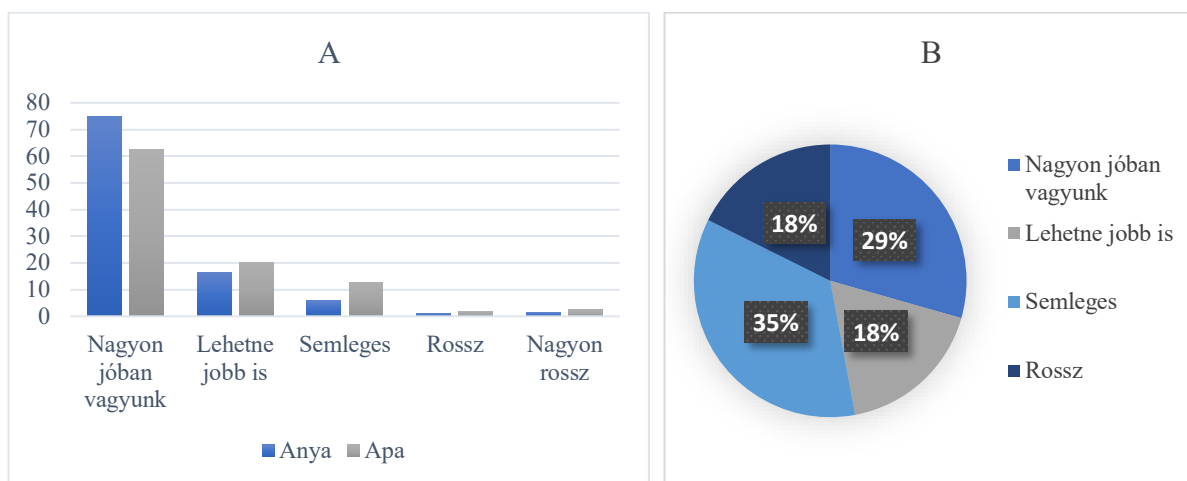
11. ábra: A diákoknál megnyilvánuló negatív tevékenységek (N=251; %)

Arra a kérdésre, hogy mik azok a megnyilvánulások, amely miatt utálják az iskolát nagyon változatos válaszok érkeztek, de a leginkább megjelenő válaszok közé tartozik, hogy a tanárok nem megfelelően viszonyulnak a diákokhoz, egyes esetekben lenézik őket, különbséget tesznek köztük, továbbá még megemlíti a kiközösítés és bántalmazás problémáját valamint, hogy sok olyan dolgot tanulnak, aminek nem veszik hasznát az életben. Mindezek a történések jelentős mértékben hozzájárulhatnak, hogy a diákok feszültséget érezzenek és konfliktust kezdeményezzenek.

5.6. A diákok kapcsolata szüleikkel

A diákok szülőkkel való viszonya jónak mondható, a megkérdezettek 74,9% jóban van az édesanyjával, míg 16,3% vélekedett úgy, hogy lehetne jobb is és csupán 1,6%-a jelölte a nagyon rossz lehetőséget. Az apák esetében a helyzet picit rosszabb, a diákok 62,5%-a van jóban az édesapjával, 20,3% szerint lehetne jobb is és 2,4%-nak nagyon rossz a viszonya (vö. 12.A. ábra). Azok a gyerekek, akik vér szerinti szüleikkel élnek sokkal pozitívabb eredményeket

mutatnak e tekintetben, mint azok, akik mozaik családokban vagy nevelőszülőkkel élnek. Az édesanyjával és nevelőapával élő gyerekek csupán 29,4% vélekedett úgy, hogy a nevelőapával nagyon jó a kapcsolata, míg 17,6% szerint rossz (vö. 12.B. ábra). Azok a diákok, akik csak anyukájukkal élnek 60%-nak jó a viszonya vele, míg 24% vélekedett úgy, hogy lehetne jobb is és akik csak az apukájukkal élnek szintén 60%-nak jó a viszonya vele és 10%-nak lehetne jobb is.

12. ábra: A diákok viszonya a szüleikkel

(A – összes diák (N=251; %),

B – vér szerinti anyjával és nevelőapával élő diákok nevelőapával való viszonya (N=17; %))

Összevetve a diákok kapcsolatát a szüleikkel illetve a diákok konfliktusait az az eredmény született, hogy azok a diákok, akiknek a kapcsolata a szüleikkel *lehetne jobb is*, *semleges*, *rossz*, *nagyon rossz* kategóriába sorolható hajlamosabbak az agresszivitásra, nagyobb százalékuk érzi magát feszültnek, nagyobb arányban hiányoznak az iskolából és van konfliktusuk a tanárokkal, mint azok a társaik akik nagyon jóba vannak a szüleikkel (vö. 2. táblázat). Mindez a szülők nem megfelelő nevelési stílusainak következményeként alakulhatott ki, amelyre más kutatások is utalnak (pl. *Pusztai és Engler, 2020*). Egyrészt magyarázható ez a viselkedés a Ranschburg Jenő (1975) által meghatározott hideg-engedékeny nevelési stílussal, amikor a szülők a gyereket fizikailag és lelkileg is elhanyagolják, amely következtében a gyerek hajlamosabb az agresszivitásra és a feszültség érzésre, továbbá antiszociális személyiségfejlődésen megy keresztül. Másrészt a Rembserg-Saunders (2000) páros által meghatározott nevelési stílusok közül a diktatórikus szülői nevelés esetében alakulnak ki hasonló “tünetek”, amikor a szülők a gyerek érzelmeit, véleményét figyelmen kívül hagyják és emiatt a gyerek elhanyagolva, nem szeretve érzi magát és így elkezd rosszul viselkedni.

2. táblázat: A szülő-gyerek kapcsolat hatása a gyerek viselkedésére (N=145; %)

	Gyakran hiányzom az iskolából	Gyakran érezem magam feszültnek	Gyakran vagyok agresszív	Verekedtem már dühből	Gyakran van konfliktusom a tanáraimmal
Gyenge kapcsolat	7,4	46,3	16,7	13,0	13,0
Erős kapcsolat	4,9	34,5	11,8	4,1	3,5

Forrás: saját szerkesztés és egyéni számítás

6. Következtetések

Az eredmények elemzése következtében, más szakirodalmi adatokkal összhangban (Tódor, 2019), megállapítható, hogy a gyerekek továbbtanulási szokásai szoros kapcsolatban vannak az anyák iskolázottságával, jelen kutatásban az érettségivel rendelkező anyák gyerekeinek 77,2%-a tanul szakközépiskolában, vagyis ők is szeretnék érettségizni. Ez azt mutatja, hogy az anyák lényegében példát mutatnak gyerekeiknek és ösztönzik a tanulást.

A diákok több mint fele tudatosan választotta az adott iskolát középiskolai tanulmányaik elvégzéséhez és ezen diákok döntő többsége (78,6%) faluról származik. Ez nem meglepő, hiszen korábbi kutatások igazolják, hogy a vidéki diákoknak magasabb a szakmák iránti aspirációja (Tódor, 2022). Ami viszont meglepő, hogy a diákok döntő többsége azért jár iskolába, mert kötelező vagy mert ott vannak a barátai és nem azért, mert szeret tanulni. Viszont, ha megfordítjuk a kapcsolatot, akkor kimutatható, hogy azoknak a diákok, akik szeretnek tanulni, több mint fele (58,8%) az iskolában fellelhető szakok miatt választotta az adott iskolát, vagyis ebből az következik, hogy ők érettebbek társaiknál, ki van alakulva egyfajta tudatosság, tudják mit szeretnék a jövőben és nem csak sodródni az árral.

A tanulók további terveit tekintve a szakiskolában tanuló diákok csupán 15,9%-a szeretne továbbtanulni, míg a szakközépiskolás diákok 48,5%-a. Ez nem meglepő, ugyanis a szakközépiskolába jelentkező diákok valószínűleg szeretnék jobban elmélyülni a szakmájukban, majd vezető pozíciót betölteni a munkahelyükön és ehhez elengedhetetlen a továbbtanulás. A vizsgált iskolák érettségi teljesítménye nem kiemelkedő, átlagosan a diákok $24,2 \pm 12,0\%$ -a (Bacalaureat, 2022) tette le sikeresen az érettségi vizsgákat a tavalyi tanévben, amely viszont közvetve azt jelenti, hogy azok a diákok közül, akik szeretnék továbbtanulni szakközépiskolából, megközelítőleg a felének sikerülni is fog, ha kitartóan tanul. A tanulók egyharmada szeretne külföldre menni dolgozni, amely a térségben megnyilvánuló szakemberhiányt fogja erősíteni a jövőben.

A szülők jelentős része foglalkoztatott, viszont a magasabb státusban dolgozó szülők aránya nagyon alacsony, ezáltal megállapítható, hogy az iskolákba inkább a munkásosztály gyerekei járnak. Összehasonlítva az iskolai eredményességüket a jelenlegi munkahelyeikkel körvonalazódik, hogy a gyengébb tanulmányi átlaggal rendelkező szülők alacsonyabb státusú munkahelyen dolgoznak, mint azok a szülők, akik jó tanulók voltak az iskolában. Ez igazolja, hogy az iskolai teljesítmény hatással van a későbbi munkahely választásra.

A szülők iskolai teljesítményét összevetve a gyerekek terveivel megállapítható, hogy a gyengébb tanulmányi eredményességgel rendelkező szülők gyerekeinek csupán 29,5%-a

szeretne továbbtanulni, míg, ha a szülők jó tanulók voltak, akkor a gyerekeik majdnem fele (46,2%) továbbtanulna. Ezzel a második hipotézisem mintegy beigazolódtott, ugyanis a szülők iskolai kudarcai hozzájárulnak annak az érzésnek a kialakításához a gyerekekben, hogy a tanulás szükségtelen és jobb dolgozni.

A szülők az iskolához, mint intézményhez pozitívan állnak hozzá és kedvezőnek mondható, hogy ha a szülők negatív kritikát fogalmaznak meg az iskolával kapcsolatban, akkor a diákok fele nem kezd hasonlóan vélekedni. Ezzel az első hipotézisem, amely szerint a szülők iskolához való hozzáállása befolyásolja a diákok viszonyulását az iskolához nem bizonyosodott be, ugyanis nem volt erőteljes hatása a szülők negatív megjegyzéseinek. Ezt egy pozitívumként lehet kezelni, mert az érzékelhető, hogy ha a diák szerint az iskola hasznos akkor mindegy szüleik miket mondanak róla, a véleménye nem fog változni.

Az iskolai rendezvényeken a szülők jelentős része (76,9%) részt szokott venni és kedvező, hogy ha esetleg nem vesznek részt ezeken az eseményeken az nem azért van, mert nem szeretnének, hanem mert dolgozniuk kell, vagy más programjuk van.

Egy újabb pozitívum, hogy ha a gyerek rosszul teljesít az iskolában, vagy valami miatt behívadják a szülőket, akkor a szülő a gyereket hibáztatja és nem az iskolát vagy a tanárt. Számos esetben hallottam, hogy sok szülő hajlamos a tanárt, az iskolát vagy a pedagógiai rendszert hibáztatni ilyen esetekben, de örömmel véltem felfedezni, hogy ez nem áll fenn a választott iskolákban.

A gyerekek konfliktusait, negatív érzéseit vizsgálva megállapítható, hogy a teljes családban élő gyerekekre kevésbé jellemző az iskolai hiányzás, agresszió és a verekedés, mint a mozaikcsaládban élő társaikra. A feszültség érzése viszont mindkét esetben elég jelentős százalékban megmutatkozik, amelynek okai egyelőre még nem világosak, viszont arra a kérdésre, hogy *Miért utálják az iskolát?* kapott válaszok egy része magyarázatul szolgálhat a feszültség érzésre, ugyanis sok válasz esetében megjelenik, hogy a tanárok kivételeznek, lenézik őket, de az iskolai bántalmazás, kiközösítés is jelen van. Mindezek jelentős alapot szolgáltathatnak az említett érzés kibontakozására.

A harmadik hipotézisemet, miszerint a gyerekotthonon élő diákok hajlamosabbak az agresszióra és konfliktusok kezdeményezésére nem sikerült igazolni, ugyanis nem töltötte ki a kérdőívet megfelelő számú gyerekotthonban élő diák. Ennek ellenére és volt kollégáim beszámolóit alapján még mindig azon a véleményen vagyok, hogy a hipotézis igaz.

A szülőkkel való viszony tekintetében a teljes családban élő gyerekek sokkal pozitívabban vélekednek erről a kapcsolatról, mint a mozaikcsaládokban vagy nevelőszülőkkel élő gyerekek. Ez valójában nem meglepő, hiszen a vér szerinti szülőkkel való mély kapcsolatot nem minden

esetben képes helyettesíteni egy “idegen” szülőpár. A szüleikkel nagyon jó kapcsolatot ápoló gyerekek közt kisebb százalékban van jelen az agresszivitás és a feszültség érzése, mint azok a diákok esetében, amelyeknek gyengébb a kapcsolata a szülőkkel és ez a szülők nevelési stílusával hozható összefüggésbe.

Végkövetkeztetésként megállapítható, hogy a hipotéziseim közül a másodikat sikerült igazolni, vagyis, ha a szülőknek tanulmányi kudarcaik voltak, akkor a gyerekeik nem szívesen tanulnának tovább, a szülők mintegy továbbadják, hogy szükségtelen tanulni.

Az első hipotézisem nem igazolódott, vagyis a szülők negatív viszonyulása az iskolához a diákokban nem alakít ki hasonló érzéseket. A harmadik hipotézisem – mi szerint a gyermekotthonban élő diákok hajlamosabbak az agresszivitásra – vizsgálata pedig nem tudott megvalósulni megfelelő számú gyermekotthonban élő kitöltő diák hiányában.

7. Irodalomjegyzék

Kijelentem, hogy a dolgozat készítés során semmilyen MI-technológiát nem használtam és semmilyen MI-technológiával előállított tartalom nem került bemutatásra saját munkaként.

Bacsikai, K. (2020). Az iskola és a család kapcsolata. *Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS)*, 2020(2): 13-21.

Bagdy, E. (1997). *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Bánfalvy, Cs. (2001). Szakképzés a szakképzés főáramán kívül. *Educatio*, 2001(2): 278-295.

Báthory, Z., Falus, I. (szerk.). (1997). *Pedagógiai Lexikon*. Keraban Kiadó. Budapest

Epstein, J. (2010). School/Family/Community Partnerships: Caring for the children we share. *Kappan magazine*, 92(3): 81-96.

Erdősi, I.P. (2020). *A család és az iskola kapcsolata*. Szakdolgozat, Miskolci Egyetem Bölcsésztudományi Kar, Tanárképző Intézet, Miskolc.

Fináncz, J. (2003). Az alkoholista családi környezet szocializációs diszfunkciói. *Magiszter*, 1(4): 59-71.

Földes, P. (2005). Változások a család és az iskola viszonyában. *Új Pedagógiai Szemle*, 55(4): 39-44.

Györfiné Körtvélyesi, F. (2015). A tanári tevékenység mint a tanár-diák konfliktusok forrása. *Educatio*, 2015(3): 116-120.

Györgyi, Z., Imre, A. (2012). Konfliktusok diákok és tanárok között. *Új pedagógiai Szemle*, 62(7-8): 5-12.

Koltói, L. (2013). *Pedagógiai pszichológiai jegyzet óvodapedagógusoknak*. Mentor(h)áló 2.0 Program.

Kollár, K., Szabó, É. (2017). *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve, I. kötet*. Osiris Kiadó, Budapest, 64-72.

Kozma, T., Rébay, M. (szerk.) (2009). *A bolognai folyamat Közép-Európában*. Új Mandátum Kiadó, Budapest.

Kozma, T. és mtsai. (eds.) (2014). *The Bologna Process in Central and Eastern Europe*. Springer VS, Wiesbaden.

Makó, Á., Hajdu, M., Tóth, I.J. (2016). *Szakiskolák, oktatás, szegénység – Egy interjúkutatás eredményei*. MKIK GVI Kutatási Füzetek.

- Márton, E. (2019). *A szülő és az iskola kapcsolata, szerepe a sikeres együttnevelés megvalósításában*. PhD disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest, 31-39.
- Nagy, G. (2003). A szülői nevelési stílusok hatása a gyermekek viselkedésére. *Magiszter*, 1(4): 54-58.
- Oroszné Perger, M. (2002). A szülői nevelési stílus. Elméleti megközelítések és vizsgálati módszerek. *Iskolakultúra*, 12(4): 107-114.
- Paksi, B. (2010). Az iskolai agresszió előfordulása és intézményi percepciója. *Új Pedagógiai Szemle*, 60(1-2): 119-134.
- Pusztai, G., Engler, Á. (2020). Értékteremtő gyermeknevelés a családban és az oktatásban. *Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS)*, 2020(2): 5-12.
- Ranschburg, J. (1975). A szülői magatartás és a nevelői attitűdök hatása a gyermeki viselkedésre. In: Lénárd Ferenc (szerk.): *Ifjúság és Pszichológia. Pszichológiai Tanulmányok*.
- Ráczné Török, E. és Virág, K. (2019). *A gyermekek iskolai sikeresség és a szülői nevelés összefüggései*. Csongrád Megyei Pedagógia Szakszolgálat, Szeged.
- Roth, M., Vincze, A.E. (2010). *Bevezetés a fejlődéslélektanba*. Presa Universitară Clujeană, Kolozsvár.
- Tódor, I. (2019). Iskolaválasztás kisebbségben szektorközi összehasonlításban (Székelyföld példája). In *Regio: Kisebbség – Kultúra – Politika – Társadalom*, 27(4): 73–105. <http://doi.org/10.17355/rkkpt.v27i4.288>
- Tódor, I. (2020). *Az iskolaválasztás döntésmechanismusai. Székelyföldi középiskolások szektorközi metszetben*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár.
- Tódor, I. (2022). A felsőfokú továbbtanulási döntés determináns összetevői. Empirikus kutatás a végzős Hargita megyei középiskolás tanulók körében. *Acta Medicinæ et Sociologica*, 13(35): 5–30. <https://doi.org/10.19055/ams.2022.11/29/1>

Internetes források:

- Bacalaureat. (2022). <http://static.bacalaureat.edu.ro/2022/rapoarte/index.html> Letöltve: 2023.04.15.
- Füredi, K. (2007). *Gyerekek a szüleik mintáját követik.* https://pszichologia.blog.hu/2007/04/14/gyerekek_a_szuleik_mintajat_kovetik_pszichologia Letöltve: 2023.04.05.
- Iszlai, K. (2018). *Több mint aggasztóvá vált a munkaerőhiány.* <https://szekelyhon.ro/aktualis/tobb-mint-aggasztova-valt-a-munkaerohiany> Letöltve: 2023.01.15.
- Înv. prof. (2020): *Ce este învățământul profesional?* http://ltehlhd.ro/oferta/01_Material_prezentare_Inv_prof.pdf Letöltve: 2023.03.16.
- Jónásné, Zs. (2015). *Nevelés és nevelői attitűdök Ranschburg-féle felosztás szerint.* <https://slideplayer.hu/slide/2222757/> Letöltve: 2023.01.23.
- Kovászna Megye Tanácsának Sajtóirodája. (2017). *Nagy igény lenne szakmunkásokra (Szakoktatás)* <https://www.ccicv.ro/hu/nagy-igeny-lenne-szakmunkasokra-szakoktatasi.html> Letöltve: 2023.01.15.
- Kovászna Megye Tanácsának Sajtóirodája. (2020). *Képzett és megbízható szakemberekre mindig szükség lesz.* <https://www.ccicv.ro/hu/kepzett-es-megbizhato-szakemberekre-mindig-szueksegelesz.html> Letöltve: 2023.01.15.
- Nagy, E. (2010). *Erikson pszichoszociális fejlődésmélete.* <https://pszichologia.szeszterke.ro/erikson-pszichoszocialis-fejlodeselmelete/> Letöltve: 2023.03.14.
- WHO. (2016). [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-use-disorders-\(15-\)-12-month-prevalence-\(-\)-with-95-](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-use-disorders-(15-)-12-month-prevalence-(-)-with-95-) Letöltve: 2023.04.14.